

1

Mieszko I i chrzest Polski

NA CO BĘDĘ ZWRACAĆ UWAGĘ:

- kim byli Słowianie,
- jakie legendy mówią o początkach Polski,
- kto jest pierwszym historycznym władcą Polski,
- kiedy Polska przyjęła chrzest.

Mieszko I (około 935–992).
Pierwszy historyczny władca Polski.
Pochodził z dynastii Piastów.

■ Początki Polski

Przed wiekami ludzie przynosili się z miejsca na miejsce, by znaleźć odpowiednie ziemie do życia. Około VI wieku większość obszaru Europy Środkowej i Wschodniej zasiedlili Słowianie.

Słowianie zamieszkiwali na terenach nizinnych. Po wykarczowaniu lasów zakładali osady, hodowali bydło i uprawiali rolę. Ludy słowiańskie wyznawały **wielobóstwo**. Była to wiara w wielu bogów, z których każdy opiekował się inną dziedziną życia – na przykład rodziną czy polowaniem. Cześć bogom oddawano na polanach lub pod wielkimi dębami.

Słowianie osiedlili się również na ziemiach dzisiejszej Polski. Jednym z takich plemion byli **Polanie**. W IX wieku mieli oni siedziby nad środkową Wartą. Nazwa „Polanie” pochodzi od słowa „pole” i oznacza ludzi, którzy zajmują się rolnictwem. Wodzowie Polan z dynastii Piastów w X wieku podbili sąsiednie plemiona i stworzyli silne państwo. Nazwa „**Polska**” wzięła się właśnie od nazwy tego plemienia.

Słowianie – lud, który w V–VIII wieku osiedlał się we wschodniej, w środkowej i południowej Europie.

Plemię – grupa spokrewnionych rodów, zamieszkujących określony obszar.

Dynastia – ród panujący, w którym władza przechodzi z ojca na najstarszego potomka: syna lub córkę.

■ Chrzest Polski i jego skutki

Pierwszym historycznym władcą Polski był książę Polan **Mieszko I** z dynastii Piastów. Książę i cała podległa mu ludność czcili słowiańskich bogów. Tymczasem w X wieku większość państw europejskich była chrześcijańska. Chrześcijaństwo wzmacniało pozycję monarchy. Bunt przeciw władcy uważano za grzech ciężki. Aby zwiększyć swoje znaczenie jako władcy oraz pozycję Polski w Europie, Mieszko I zawarł sojusz z Czechami i poślubił czeską księżniczkę **Dobrawę**. To z rąk duchownych przybyłych wraz z Dobrawą polski książę przyjął chrzest w **966 roku**. Przyjęcie chrztu przez Mieszka I i jego otoczenie zrównało go z innymi władcami chrześcijańskiej Europy.

Księża i zakonnicy z dworu Dobrawy byli pierwszymi ludźmi na ziemiach polskich, którzy umieli czytać i pisać. To dzięki nim zaczęło rozwijać się tu piśmiennictwo. Duchowni napisali pierwsze kroniki, roczniki i dokumenty.

Dobrawa pochodziła z Czech. Księżna słynęła z pobożności. Jej ślub z Mieszkiem I umożliwił wprowadzenie chrześcijaństwa na ziemiach polskich.

CHRZEST POLSKI

Przyczyna

- chęć wzmocnienia pozycji Polski w Europie
- dążenie Mieszka I do zawarcia sojuszu z Czechami

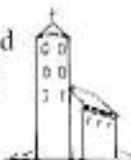
Wydarzenie

Mieszko I przyjmuje chrzest w **966 roku**.

Skutek

- wzrost znaczenia polskiego władcy wśród władców europejskich
- rozwój kulturalny państwa

Polska Mieszka I

LEGENDA

- pierwsze państwo Polan
- państwo Mieszka I około 992 roku
- granica cesarstwa w X wieku
- 🏰 biskupstwo
- Wielki nazwy plemion

PRACA Z MAPĄ

1. Podaj nazwy ziem, które znajdowały się pod rządami Mieszka I około 992 roku.
2. Odczytaj nazwę miejscowości, w której powstało pierwsze biskupstwo na ziemiach polskich.

2

Bolesław Chrobry – pierwszy król Polski

NA CO BĘDĘ ZWRACAĆ UWAGĘ:

- kim był święty Wojciech,
- kiedy odbył się zjazd gnieźnieński,
- kto i kiedy został pierwszym królem Polski.

Bolesław Chrobry (*967 †1025). Pierwszy król Polski. Gospodarz zjazdu gnieźnieńskiego.

■ Książę Bolesław i biskup Wojciech

Następcą Mieszka I został jego najstarszy syn, **Bolesław**. Otrzymał on przydomek **Chrobry**, co oznacza „dzielny”, „waleczny”. Początek jego panowania świadczy jednak o tym, że poza wojowaniem książę potrafił także podejmować mądre i rozważne decyzje. Jedną z nich było przyjęcie na dwór Wojciecha – byłego biskupa stolicy Czech, Pragi. Polski władca pomógł duchownemu w zorganizowaniu w 997 roku wyprawy na ziemie Prusów, którzy byli poganami. Jej celem było zaprowadzenie tam w pokojowy sposób chrześcijaństwa.

Niestety, misja Wojciecha się nie powiodła. Prusowie potraktowali misjonarzy jak wrogów. Zaatakowali orszak Wojciecha, a jego samego zabili. Bolesław wykupił od Prusów ciało misjonarza i sprowadził je do **Gniezna** – głównego grodu swojego państwa. Dwa lata później papież ogłosił Wojciecha świętym. Od tego czasu szczątki ciała biskupa były uważane za cenne relikwie.

Poganin – dla chrześcijanina człowiek, który nie został ochrzczony, niechrześcijanin.

Gród – osada obronna wzniesiona w trudnym do zdobycia miejscu.

Relikwie – szczątki ciał osób uznanych za święte lub przedmioty związane z ich życiem.

■ Zjazd gnieźnieński

W 1000 roku Otton III, cesarz rzymski i król niemiecki – najważniejszy władca Europy, przybył z pielgrzymką do grobu świętego Wojciecha w Gnieźnie, by złożyć hołd zmarłemu. Wizyta cesarza miała także charakter polityczny. Otton III dążył do zjednoczenia Europy i chciał przekonać Bolesława do poparcia tego pomysłu. Bolesław Chrobry godnie przyjął nadzwyczajnego gościa. Witali go wojownicy księcia i moiżni panowie, a obaj władcy wymienili się cennymi podarkami.

Spotkanie polskiego księcia z niemieckim cesarzem nazwano w historii **zjazdem gnieźnieńskim**. Ogłoszono wtedy decyzję papieża o utworzeniu arcybiskupstwa w Gnieźnie i trzech biskupstw – w Krakowie, we Wrocławiu i w Kołobrzegu. Było to ważne, ponieważ arcybiskup miał prawo koronowania władcy. Zjazd gnieźnieński sprawił, że wszyscy związani z cesarzem władcy Europy dowiedzieli się o istnieniu silnego, chrześcijańskiego państwa – Polski.

Otton III został ukazany na ilustracji z X wieku. Cesarz był przyjacielem biskupa Wojciecha. Przed wjazdem do gnieźnieńskiego grodu, na znak pokuty, zdjął obuwie i bosy ufał się do grobu świętego Wojciecha.

ZJAZD W GNIEŹNIE

Przyczyna

- chęć złożenia hołdu świętemu Wojciechowi przez cesarza
- plan zjednoczenia Europy przez Ottona III

Wydarzenie

Otton III przybywa do Gniezna w **1000 roku**.

Skutek

- utworzenie arcybiskupstwa w Gnieźnie
- umocnienie pozycji Polski w Europie

– TEKST ŹRÓDŁOWY

Gall Anonim o zjeździe gnieźnieńskim

Zjazd gnieźnieński został opisany przez Galla Anonima, autora najstarszej kroniki przedstawiającej dzieje Polski.

[...] Zważywszy jego [Bolesława] *chwałę, potęgę i bogactwo*, cesarz [...] *zawołał w podziwie: „Nie godzi się takiego i tak wielkiego męża, jakby jednego spośród dostojników, księciem nazywać lub hrabią, lecz [wypada] chlubnie wynieść go na tron królewski i uwienczyć koroną”. A zdjąwszy z głowy swej diadem cesarski [ozdobną opaskę], włożył go na głowę Bolesława na [znak] przymierza i przyjaźni [...] i dał mu w darze gwóźdź z Krzyża Pańskiego wraz z włócznią świętego Maurycego, w zamian za co Bolesław ofiarował mu ramię świętego Wojciecha. [...]*

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Wymień dary, które przekazali sobie Otton III i Bolesław Chrobry.
2. Odpowiedz, w jaki sposób cesarz okazał swój podziw dla polskiego księcia.

Źródło: Anonim zwany Gallem o zjeździe gnieźnieńskim, [w:] *Wiek V-XI w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondarik, s. 8. I enard, Warszawa 2003, s. 103.

■ Czas wojen i koronacja

Polska podczas długiego panowania Bolesława Chrobrego stała się rozległym państwem. Książę włączył w jego skład wiele nowych ziem. Było to wynikiem licznych wojen, które prowadził z Niemcami, Rusią i Czechami. Rozszerzył granice Polski, ale konflikty spowodowały niechęć sąsiadów, a także niezadowolenie i zubożenie ludności, której zadaniem było wyposażanie wojów.

Dopiero u schyłku życia, w ostatnim roku swojego panowania – w 1025 roku – Bolesław został koronowany w Gnieźnie na króla. Tym samym Polska stała się królestwem. Wydarzenie to potwierdziło pełną niezależność państwa polskiego.

Wojowie byli doskonale wyszkoleni i uzbrojeni. Strzegli porządku w państwie i bronili go przed wrogami.

Polska w czasach Bolesława Chrobrego

LEGENDA

- państwo odziedziczone przez Bolesława Chrobrego
- ziemie czasowo zajęte przez Bolesława Chrobrego
- granice państwa polskiego w 1025 roku
- granice cesarstwa na początku XI wieku
- wyprawa misyjna biskupa Wojciecha w 997 roku

- arcybiskupstwo
- biskupstwo
- zjazd gnieźnieński w 1000 roku
- koronacja Bolesława Chrobrego w 1025 roku

PRACA Z MAPĄ

1. Wymień miejscowości, w których powstały arcybiskupstwo i biskupstwa po zjeździe gnieźnieńskim.
2. Nazwij ziemie przyłączone do Polski przez Bolesława Chrobrego.

■ W służbie Bogu

W średniowieczu oprócz księży ważną grupę duchownych stanowili zakonnicy, czyli inaczej – mnisi. Byli to członkowie wspólnot zwanych **zakonami**, których celem jest służba Bogu i ludziom. Osoba, która chciała wstąpić do zakonu, musiała odbyć okres przygotowań, a następnie złożyć śluby ubóstwa, czystości i posłuszeństwa.

Przyszli mnisi i mniszki zobowiązywali się do przestrzegania **reguły zakonnej**. Nazywa się tak zbiór przepisów obowiązujących w danym zgromadzeniu, które określają prawa i obowiązki zakonników oraz zasady ich postępowania. Reguły opisywały też plan dnia, obowiązkowe posty, a nawet wygląd ubioru.

Post religijny, czasowy zakaz spożywania określonych pokarmów.

■ Klasztor – siedziba zakonu

W średniowieczu zakony otrzymywały ziemię od władców i możnych panów. W tych posiadłościach budowano **klasztory**, czyli zespół budynków zamieszkiwanych przez wspólnotę zakonną. Zazwyczaj powstawały one na pustkowiach, ponieważ takie tereny były chętnie przekazywane zakonowi przez możnych panów. Zakonnicy zagospodarowywali nieużytki, osuszali bagna, karczowali lasy, zakładali i prowadzili samowystarczalne gospodarstwa. Średniowieczny klasztor składał się z zespołu budowli: kościoła, budynków mieszkalnych, szpitala i biblioteki. Tworzyły go również zabudowania gospodarcze, na przykład młyny i warsztaty rzemieślnicze, oraz ogrody.

Klasztor benedyktyński w Tyńcu koło Krakowa został założony około 1044 roku. Pełni swoją funkcję niemal nieprzerwanie od blisko 1000 lat.

? Z jakich budynków składa się klasztor?

■ Módl się i pracuj

Mnisi żyli według zasady *módl się i pracuj*. Dużą część dnia i nocy poświęcali na modlitwę. Ponadto część zakonników pracowała w polu lub ogrodzie, dbała o pasieki oraz zwierzęta hodowlane. Zнали też lecznicze właściwości ziół, którymi leczyli chorych i cierpiących. Wiele receptur opracowanych przez mnichów w średniowieczu wykorzystywanych jest do dziś.

Najlepiej wykształceni zakonnicy przepisywali księgi. Zajęcie to wykonywali w dobrze oświetlonych salach zwanych **skryptoriami**. Prace nad jedną księgą często trwały wiele miesięcy, a nawet lat. Przygotowane w ten sposób książki były bardzo cenne. Pięknie je ozdabiano, także z użyciem złota. W dużych klasztorach przechowywano je w bibliotece – specjalnym pomieszczeniu pozbawionym okien. Pozwalało to uchronić pismo i ilustracje na pergaminowych kartach rękopisów przed wyblaknięciem pod wpływem światła.

Pasieka – ule z pszczołami miodnymi.

Pergamin – cienka, odpowiednio przygotowana skóra zwierzęca, wykorzystywana jako materiał do pisania przed pojawieniem się w Europie papieru.

■ Średniowieczne skryptorium

Zakonnicy pracujący w skryptoriach zajmowali się nie tylko przepisywaniem książek, lecz także ich zdobieniem. Ręcznie wykonywali ilustracje zwane miniaturami.

Piękne ilustracje zamieszczane w dawnych księgach wykonywali między innymi benedyktyni, którzy słynęli z niezwykłej cierpliwości. Z tego powodu zajęcie wymagające dokładności i wytrwałości określa się także obecnie jako benedyktyńską pracę.

Kopista przepisujący księgi korzystał ze specjalnego pulpitu. Teksty zapisywał na pergaminowych kartach za pomocą gęsiego pióra maczanego w atramencie. Kiedy książka była gotowa, używano ją i oprawiano w twardy obłozony skórą.

? Skąd wzięło się powiedzenie *czytać książkę od deski do deski*?

■ Zakony w Polsce

Zakony zaczęły osiedlać się w Polsce wraz z przyjęciem chrześcijaństwa w 966 roku. Mnichów sprowadzali książęta i królowie, a także polscy możni, którzy nadawali zakonowi część swoich posiadłości. Zakonnicy, jako ludzie wykształceni, stawali się doradcami władców i spisywali najstarsze w Polsce dokumenty. Jeden z pierwszych klasztorów założyli w XI wieku w Tyńcu koło Krakowa **benedyktyni**. Po nich przybyli do Polski **cystersi**, **franciszkanie** i **dominikanie**.

Osiedleni w Polsce zakonnicy przyczynili się do rozwoju rolnictwa w naszym kraju. W przyklasztornych gospodarstwach rolnych wprowadzili nieznaną dotychczas na ziemiach polskich ulepszony żelazny pług, bronę, młyn wodny oraz stosowali wydajniejsze sposoby uprawy ziemi. Zdobyte te rozpowszechniali wśród okolicznej ludności.

Spośród duchownych wywodzą się twórcy pierwszych kronik opisujących najdawniejsze wydarzenia z historii Polski. Autorem najstarszej – pochodzącej z XII wieku – polskiej kroniki był nieznan z imienia zakonnik określany dziś jako Gall Anonim.

CIEKAWOSTKA

Najstarsza kronika polska stworzona przez Galla Anonima została spisana w języku łacińskim. Jej pierwszego przekładu na język polski dokonano dopiero w XIX wieku.